EKSV Riikliku Avaliku Raamatukogu

JÄRVA TEATAJA

NR. 47. NELJAPÄEVAL, 20. APRILLIL 1944. A. 4. AASTAKAIK. UKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. ● Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—12 Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht

Führer inimkonna saatusvõitluses

„Ma ei oleks midagi ilma teieta, samuti nagu teie ei oleks midagi ilma minuta!" — See lihtne, usaldusest ja eneseteadvusest kõnelev Führeri ütelus iseloomustab ilma igasuguste kitsendusteta Führeri ja rahva vahekorda, üksmeelt, nagu see sellises tervikluses esineb ajaloos esmakordselt ja ainulaadselt.

Adolf Hitler, kes täna saab 55-aastaseks, on selle üksmeele saavutanud oma südame, hinge ja üleva vaimu kogu jõuga. Poliitiliselt lõhestatud ja eksitatud, näiliselt lootusetu tuleviku poole sammuvale rahvale juhatas maailmasõjas haavatud ja pimenemisohust ähvardatud nimetu kapral kätte tee, millel see rahvas suutis taas ennast leida, muutudes teadlikuks oma kõlblast jõust ja majanduslikust tugevusest. Rahvasse imbunud demokraatliku liberalismi ja rahvusvahelise kommunismi — ühe sõnaga juutluse — laostavate jõudude vastu suunas ta oma vaimu, tunnetuse ja veendumuse terava relva, kuni rahval langes laostumisfermentide pideva hulgumise saatel nagu kate silmadelt, tunnetades saatuse poolt viimasel tunnil enne bolshevistlikku kaosesse vaibumist saadetud Führeri geniaalsust ja järgides kõigis kihtides temale. Selle rahvaga enda seljataga ehitas Führer üles pärivuslikult tervete, lasterõõmsate perekondade riigi, iseteadliku vaba töölise, kodupinnaga ühtekasvanud taluniku ja vabalt ning julgelt loova kunstniku ja õpetlase riigi, milline, sõjaliselt jälle tugevnedes, oli valmis oma naabritega rahus elama, nii palju kui need end ei seganud saksa rahva siseasjadesse.

Selle riigi vastu, mis kompromissidetult ja põhjalikult välja lülitas juudi mõju kõigilt rahvusliku, riikliku ja majanduselu aladelt, alustas oma rünnakut maailma juutlus. Juutlus tunnetas otsekohe, et maailma rahvad jäid kuulatama ja vaatasid selle rahvussotsialistliku riigi poole. Kõikjal muututi järelmõtlikuks ja hakati taipama juutluse hädaohtlikku mõju. Mees, kes avas saksa rahva ja selle kõrval ka kogu maailma silmad selle sajandite jooksul parasiidina kõigi maailma rahvaste hulka pesitsenud, nende rassilisi jõude laostanud ja võimu enda kätte usurpeerinud juudi rahva kohta, muutus ääretu teotamise objektiks. See ässitus võis eriti segamatult mõllata seal, kus juutidel oli juba õnnestunud, kuigi nähtamatult, kanda kinnitada valitsustes. See ässitustöö kandis tagajärgi. Juutidele alluvad demokraatlikku ja bolshevistlikku laadi riigid pidid oma juudi soost traaditõmbajate käsul astuma võitlusse rahvussotsialistliku riigiga ja temaga ühist ideoloogiat omavate rahvastega, — eesmärgiga neid hävitada.

Me seisame praegu keset seda oma otsustusele lähenevat võitlust. Saksamaa ja tema liitlaste kõrvale astusid kõik need rahvad, kes mõistsid selle võitluse mõtet ja tunnetasid, et on tegu ka nende olemasolu ja tulevikuga ja et ainult võitlus võib neid kaitsta rahvusliku hävingu eest. Selles kogu maailma haaravas võitluses, mis oma suuruses ületab kõik ajaloolised mõõdud, otsustatakse selle planeedi rahvaste saatus tõenäoliselt aastatuhandeiks. Naabrite vahelisi konflikte, mis omavad territoriaalset või majanduslikku iseloomu, ei ole arvatavasti ka tulevikus võimalik vältida, kuna kõik inimlikud püüded on igavese looduseseaduse kohaselt seotud võitlusega. Praegu aga käib võitlus selleks, et säilitada rahvastele nende Jumalast loodud olupära ja hoida neid vajumast ääretusse sohu.

Selle võitluse juhiks on Saksa riik, seda riiki aga juhib mees, kellele mõtleme täna erilise südamlikkusega. Tema poole vaatab rääkimatus usalduses üles kogu rõhutud ja piinatud inimkond, mitte ainult maades, mis tänapäeval on meiega võitluskaaslasteks ühinenud, vaid juba ka seal, kus juutliku viha pimedad tööriistad juhivad rahvaid meie vastu sõtta. Saatus, mis määras sellele mehele nii võimsa ülesande, annab — kui maailma ajalugu ei pea kaotama oma mõtet — talle ka võidu.

Ungari väed vallutasid idarinde lõuna-osas Nadvorna linna

Bolshevikud maksavad võitlustes Sevastopoli pärast kõrget verehinda. — Lõuna pool Dnjestrit paisati nõukogud jälle kaugemale tagasi

Führeri peakorterist, 19. aprillil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Võitluses Sevastopoli pärast ründasid nõukogud, tugevast kahuritulest ja lahingulenduritest toetatuna, asjatult meie positsioone.

Dnjestri alamjooksul nurjusid arvukad vaenlase rünnakud suure hulga tankide hävitamisel. Kohalikud sissemurrud puhastati või riivistati. Ka põhja pool Jassõt varisesid bolshevikkude tugevad rünnakud kokku. Bukoviina idaosas puhastasid rumeenia väed eelpäevadel vallutatud maastiku vaenlastest.

Karpaatide ja ruumi vahel ida pool Stanislavi jätkasid saksa ja ungari diviisid edukalt oma rünnakuid. Seejuures vallutati ungari vägede poolt Nadvorna linn.

Lõuna pool Dnjestrit paiskasid saksa väed heogsa rünnakuga nõukogud kaugemale tagasi.

Võitlusruumis lääne pool Tarnopoli ja edela pool Lucki varisesid bolshevikkude korduvad rünnakud vihastes võitlustes kokku.

Mujal idarindel ei olnud erilisi sündmusi.

Neituno sillapeal ja lõuna pool Aadria rannikul varisesid vastase rünnakud kokku veriste kaotustega vastasele.

Tarnopoli garnison võitles end vaenlase haardest välja

25 päeva kestnud heroilised võitlused sidusid vaenlase ja võimaldasid kindla tõrjerinde püstitamise

Führeri peakorterist, 18. aprillil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Sevastopoli võitlusruumis nurjusid nõukogude katsed ühe valitseva kõrgendiku vallutamiseks.

Lõuna-Krimmi kohal tulistasid saksa jahilendurid 17. aprillil ägedates õhuvõitlustes alla 29 nõukogude lennukit, enamikus võitluslennukid, kuna õhutõrje hävitas veel 11 lennukit. Leitnant Lambert hävitas üksinda 12 vaenlase lennukit.

Dnjestri alamjooksul ja Jassõ ruumis nõrgenes eile pisut vaenlase rünnakuhoog. Üks üle jõe tulnud vaenlase võitlusüksus hävitati.

Bukoviina idaosas ajasid rumeenia väed vaenlase jõude laiali. Delatõn-Stanislavi ruumis ja ida pool Stanislavi murdsid saksa ja ungari üksused vaenlase visa vastupanu ja paiskasid nõukogud kõrgete veriste kaotustega tagasi.

Tarnopoli juures võitlesid teisedki garnisoniosad end vihastes rünnakvõitlustes käsukohaselt läbi ettetunginud, õhujõududest mõjusalt toetatud armee ja relva-SS üksusteni. Sellega jõudis lõpule garnisoni heroiline võitlus läbimurru eelpäeval langenud ja Führeri poolt vahepeal tammepärjaga Raudristi Rüütliristi juurde kroonitud kindral-major Neindorffi juhtimisel. 25 päeva kestnud vihastes võitlustes pidas garnison, transportlennukite poolt vaatamata vaenlase tugevaimale tõrjele ennastohverdavalt toetatuna, vastu enam kui kümnekordses ülekaalus olevale vaenlasele, seda raskelma kahuritule ja pidevate õhurünnakute juures, võimaldades tugevate vaenlase jõudude sidumise läbi kindla tõrjerinde püstitamist. Alles siis, kui laskemoona- ja veepuudus tegid edasise vastupanu võimatuks, anti käsk läbimurruks.

Mööda nõrgenes eile pisut vaenlase rünnakuhoog. Üks üle jõe tulnud vaenlase võitlusüksus hävitati

MEHED EESLIINILT

SS-PK. — Punkrivalgustusega on talvel viletsavõitu. Pikad ööd neelavad kõik küünlad ja õnnelikke karbiitlambiomanikke ei ole palju. Tavalisi õlilampe on ju mõned küladest kaasa teodud, kuid neil kõigil on üks viga — nad tarvitavad liiga palju õli. Kaigaskäsigranaadi topsikust kombineeritud tattnina on juba parem, tema õlitarvitust saab miinimumini piirata, kuid tal on tihti omad tõrked — nagu käsigranaadil üldse. Kord põleb ta tohutu leegiga ja ajab tahma, sead teda, parandad — siis ähvardab iga hetk kustuda. Katsetatakse ka peergudega, kuid need annavad rohkem suitsu kui valgust.

Parim punkri tattnina oli järgmine: rakettpadruni kest moodustas oivalise bensiininõu. Selle otsa lükati toores kartuliviil nii, et kesta servad kartuli sisse lõikasid. Tavalisel püssipadrunil viiliti pära ära, kuulil sulatati seest tina ja tehti tippu imepisike avaus, kust taht välja tõmmati. Kartulilegi torgati auk, lükati taht bensiini sisse, padrunikest vajutati omakorda kartulisse ja tuli läideti. Tattnina ei annud tahma ja põles oivaliselt. Põles, kuni plahvatas...

*

Videviku eel tulid mehed, ütlesid, et vana telefoniliin polevat otstarbekohane, kerisid selle kokku ning vedasid uue. Vaevalt sai see korda, kui välitelefon helises ja rühmaülem unterscharführer S. haaras toru. „Unimüts" — nii oli rühma moondnimi — „kuuleb."

„Siin Maiasmokk," kostis toru teisest otsast. Maiasmokk oli kompanii ülem, kes jatkas: „Unimüts, saatke mehed viieseid naelu tooma. Lõpp!"

Uuel liinil oli kuskil aga rike — nähtavasti surus tuul traati ajuti vastu maad, nii et telefon kokutas. Seetõttu kuulis uscha S. telefonist hoopis midagi muud.

„Saatke mehed viina tooma. Lõpp!"

„Just nii!" sai ta veel vastata.

Mehed läksid.

Veidi aja pärast helises telefon uuesti. Jälle rääkis Maiasmokk.

„Mida kuradit te seal olete jaburdanud! Kuradi kurat!" Et aga telefon kokutas, kuulis S.:

„Miku loll! Kuku!"

Hirmunult pani ta toru käest. Kahtlemata pidas ta Maiasmokka joobnuks.

Mehed tulid tagasi ja selgitasid loo. Tulid ka kaablivedajad ja kõrvaldasid kokutamise.

*

Grenader L. seisis tunnimehena postil ja vaatles binokliga eesolevat maastikku. Vaenlasel polnud mingit võimalust seda tähelepanematult läbida, pealegi oli vaid paremal künklik võsane maa, vasemal laius aga jäätunud järv. L. pööras pilgu ka sinna. — Too seal — kõrkjates — on ju rebane. Ta jahimeheveri lõi keema ja ta ei kahelnud hetkegi, mis teha. Postilt lahkuda ta ei tohtinud, ka vaade pidi jääma vaenlase suunas püsima. Hetkeliselt alarmeeris ta oma punkri meeskonna, ja kui mehed relvadega välja ruttasid, karjatas ta:

„Rebane!" ja viitas käega roo suunas.

Kõik taipasid ning ruttasid looma sisse piirama. Kuid polnud arvestatud vaenlasega, kes kogu seda sündmust nähtavasti jälgis, ja niipea kui poisid jõudsid jääle, hakkasid maksimite kuulid tikkima klaasiseid kilde külmunud pinnast. Poisid roomasid punkrisse tagasi. Rebane arvati pääsnuks.

Grenader L-i süda ei annud aga rahu. Oli juba videvik, kui tuli vahetus, aga ta läks siiski jääle rebasejälgi otsima. Neid ta siledalt jäält ei leidnud, küll aga leidis surnud rebase, keda olid tabanud vaenlase kuulid.

*

Kui punker on valminud ja kaevikud eeskujulikult korras, siis kipub igavus maad võtma. Kuid meie vabatahtlikud saavad sellest üle — noritakse teistelt nende kodukoha tütarlaste aadresse ja alustatakse nendega kirjavahetust, jutustades sõdurielust ning rindeelust ja oodatakse vastust koduradadelt. Nii sünnivad uued tutvused ja peagi on sõduri rahataskusse ilmunud foto mõnest kodumaa näitsikust.

Uscha L-l aga ei vedanud. Kaua painas ta oma kamraadi, kuni see lõpuks tüdis ja nimetas kauninimelise neiu aadressi. Peatselt saabus vastus, ning naeru oli kõigil küllalt.

„Ma pole enam vaba," seisis kirjas, „ja mu tütar on alles pisut noor."

SS-sõjakirjasaatja Karl Gailit

Jäämere rindel külastavad saksa mäestikukütid oma põhjapõtradega saksa edukaid jäämerekütte. (PK.-sõjakirjas. Zimmermann. Wb.)

Pikemat aega põllul seisnud laudasõnnikust uhutakse taimetoitained välja, mistõttu tekivad rammutukad. Sõnnik mõjub kõige tõhusamini, kui ta kohe pärast väljavedamist laiali laotatakse ja mulda küntakse

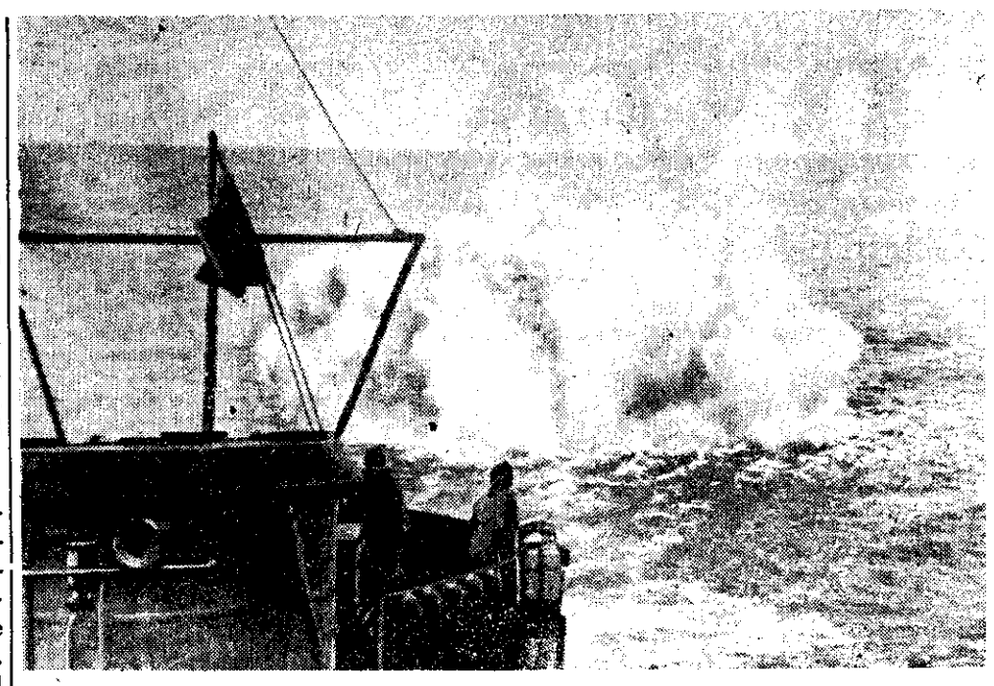

Plahvatus 90 meetri sügavuses. Kolmanda veeponmi läbi sai vaenlase allveelaev raskesti vigastada. Sügavusest tuleb nüüd õli ja suruõhu segu. PK.-sõjakirjasaatja Kaufmann. Wb).

Vastulöök Narva juures

SS.-PK — Oberscharführer heidab pilgu käekellale: veidi üle kesköö. Ettevõte on kindlaks määratud kella 0.30-le. Veel on jäänud pisut aega. See on noorte germaani vabatahtlike esimene rünnakõritus. Ülesanne ei ole sugugi kerge: Narva jõe läänekaldalt, kus juba paar nädalat asuvad SS-diviisi vabatahtlikud, tuleb tungida üle kinnikülmunud jõejää jõe teisel kaldal asuvaisse Nõukogude liinidesse ja võimaluse korral vange kaasa tuua.

Nagu varjud roomavad mõne minuti pärast grenaderid oma punkreist välja. Silmapilguks langeb nõrka punkrivalgust avatud uksest lagendikule. Kuid siis on jälle kõik kaetud suurima pimedusega.

Teekond läheb mööda ettenihutatud oma postidest. Möödutakse veel mõnest jõeäärsest põõsast ja siis on grenaderid juba jõudnud jõe jääle. Umbes kakssada meetrit on jõgi siinkohal lai. Teekond tuleb teostada roomates ja suuremate vahemaadega üksikute meeste vahel. Vaenlasel on neetud komme vahetevahel jõe jääd helgiheitjatega valgustada. Kes selle kiirtevihku jääb, peab jääma liikumatult lamama. Tasasel jääl on võimatu leida mingisugust varjumisobjekti, siin võib iga ettevaatamatu liigutus kujuneda saatuslikuks kogu grupile.

Aga grenaderil rünnaksalgas on õnne. Üksteise järele jõuavad nad jõe teisele kaldale, ilma et midagi vahepeal oleks juhtunud. Esimeste puude all teisel kaldal koondab oberscharführer oma salga uuesti ja annab meestele viimaseid juhiseid.

Kiiresti paremale ja vasemale saadetud julgestusüksused leiavad peagi metsatuka, mille oberscharführer valib eesmärgiks. Mõlemal pool kuulipildujad ja keskel natuke maad ees sammub oberscharführer püstolkuulipildujaga, kellele järgnevad teised mehed püssidega, käsigranaatidega ja bensiinipudelitega. Liikumine toimub suurima ettevaatusega. Ükski krabin ei tohi vaenlasele reeta julget ettevõtet.

Umbes nelisada meetrit on salk juba rannast eemaldunud. Enamlaste eelpostide süsteem peaks olema juba kaugele seljataha jäänud. See ala kuhu mehed nüüd on jõudnud, peab kuuluma juba vaenlase peavõitlusliini.

Grupi rünnakkiil peatub. Üks kuulipildureist on jõudnud mingisuguse traadini, mis on sidetraat lähedal asuvate punkrite vahel. Pärast lühikest kaalutlust otsustab oberscharführer liikuda traadi sihis.

Metsatukas on puud kaetud paksu lumekorraga. Liigutakse edasi. Ettevaatlikult! Pimeduses on märgatud kahe tihedasti teineteise kõrval seisva puu vahel liikuvat kuju. Järsku tugev hüüe: „Stoi!" Nagu kinninaelutatult jäävad mehed lamama, ükski liigutus ei reeda neid. Hääl tuli eestpoolt paremalt. Oberscharführer arvestab kauguseks umbes 30 meetrit. Ta ootab veidi ja annab siis käsu: „Salk jääb oma kohale, keegi ei tohi liigutada. Ära oodata minu vilesignaali!" Ja ta hakkab üksinda roomates edasi liikuma.

Mööduvad minutid. On kuulda vaid vaikset tuulevihinat kõrgeis puulatvades. Pinevus aina kasvab. Peagu hingetult ootavad mehed olukorra kujunemist. „Stoi!" kostab jälle vaikuses, siis jälle „stoi!" Siis aga laskub jälle pimedusse vaikus. Hetk hiljem kostab karjatus, millele järgneb taas vaikus, ebaharilik vaikus. Sekundid tunduvad pikale venivat. Siis aga — lõppeks ometi! — tasane vilemärguanne eest. Mõni hetk hiljem on mehed oma juhi juures. Nende ees lamab liikumatult vaenlase valvur. Ta on löödud kõva esemega uimaseks.

„Ja nüüd silmitseme punkrit veidi lähemalt. Härrased seal sees näivad veel magavat," seletab oberscharführer ja liigub oma meestega edasi metsa poole. Seal on märgata vaenlase punkrit, mis on ehitatud rasketest palkidest ja kuuseokstega korralikult maskeeritud. Grenaderid liiguvad oma juhi järel, kes punkri ette jõudnult käsib kahel kuulipildujal valmis olla. Ettevaatlikult avab ta punkri ukse. Kuid siis tõmbub ta järsult tagasi. Avausest paiskub välja kuulipildujatuli. Plaksudes piitsutavad kuulid puutüvesid. Kiirelt veendub oberscharführer, et ükski mees pole haavata saanud. Siis annab ta käsu: Lõhkegranaadid aissel" Ta haarab kiiresti vöölt käsigranaadi ja heidab selle punkri sisemusse. Kaks... kolm... neli granaati leiavad tee, ja nendele järgneb bensiinipudel. Äge plahvatus lõikab öisesse vaikusse. Kaks rasket laepalki lendab tugevast survest üles, leek purskub punkrist välja. Mõne sekundi pärest levib paks suitsupilv öise ülatusrünnaku kohal...

Sturmbannführer tõuseb oma istmelt, kui oberscharführer G. esitab oma ettekande: „Löögiüksus täies koosseisus tagasi. Üks vaenlase punker õhku lastud ja mõned vangid kaasa võetud!" Sõnatult surub ta oma rühmaülema kätt ja heidab pilgu kellale: 1.35.

SS-sõjakirjasaatja Harald Hermann

Ühine võitlus ühise võiduni

Kolmikpaktiriikide komisjon Tokios sõvendas veelgi koostööd

Tokio, 17. 4. (DNB) Jaapani peaministri kindral Tojo ametiruumides astus kokku kolmikpaktiriikide ühine tehniline komisjon koos sõjaväelise komisjoniga, nii et peale peakomisjoni liikmete, nimelt Jaapani väliministri Šigemitsu, Suur-Saksa riigi suursaadiku Stahmeri ja vabariiklik-fašistliku Itaalia asjadeajaja Principini võttis nõupidamisest osa ka hulk sõjaväelisi asjatundjaid.

Arvesse võttes selle kokkutuleku tähtsust olid isiklikult kohal ka Jaapani peaminister kindral Tojo ja Jaapani mereminister admiral Šimada.

Kõik osavõtjad avaldasid avalikul mõtetevahetusel oma arvamist abinõude kohta, mis on vajalikud selleks, et Jaapani, Saksamaa, Itaalia ja nende liitlaste ühiseid pingutusi viia võiduka lõpuni. Nõupidamiste tulemuseks oli seisukohtade täielik kooskõla.

Tehnilise komisjoni istungi algul andis peaminister kindral Tojo ülevaate üldisest sõjaolukorrast. Oma ülevaates ütles Tojo:

Kuigi Ameerika ja Inglismaa, kes sõja algul kandsid ühe lüüasaamise teise järele, on möödunud aastast alates kuulutanud ette vasturünnakuid igast kandist ja on ka idas ja läänes kõigi jõudude pingutusega püüdnud rünnata, pole neil siiski kuskil õnnestunud vapustada meie kindlaid positsioone.

Ma jälgin imetlusega Saksa ja Itaalia vägede vaprat võitlust Euroopas. Eriti suur on minu rõõm kuuldes, et Saksa sõjavägi Itaalia rindel vaenlase edasitungi täiesti nurja ajas, et sakslased Londoni ründamist suurejooneliselt jälle on alustanud ja et Itaalia sõjavägi samm-sammult jälle elustub ja meie ühise sõja eesliinidel võitleb. Meie vaenlased Inglismaa ja Ameerika kõnelevad viimasel ajal jälle tugevamini teise rinde loomisest Euroopas. Seda seiklust Saksamaa just ootabki. Olen veendunud, et Saksamaa sel puhul anglo-ameeriklaste väed täielikult hävitab ja vastulöögi annab, mis meie lõppvõitu kiirendab.

Suur-Aasia ruumis kindlustab Jaapan tähtsaid lõunapoolseid alasid, nii et vaenlane ei saa rünnata. Jaapani positsioon muutub päev-päevalt tugevamaks täieliku koostöö kaudu Ida-Aasia riikide ja rahvastega ning selle ruumi rikkalike tooraineteallikate ekspluateerimise varal.

Jaapani sõjavägi on Birma toetusel ja õlg õla kõrval India rahvusarmeega tunginud üle Birma—India piiri ja seal sammsammult saavutanud edu. Võime rõõmuga nentida, et vabadusliikumine omandab Indias üha rohkem pinda. See tõsiasi annab elavalt tunnistust sellest, et meie ühine eesmärk — rõhutud rahvaste vabastamine — on teostumas. Inglismaa ja Ameerika plaanid avalduvad viimasel ajal üha selgemini. Me oleme otsustanud neid lüüa ja mitte enne relvi käest panna.

Kuigi me idas ja läänes sõdime lahus, tahame siiski veelgi rohkem sõvendada oma koostööd ja ühendatud jõududega võidelda ühise vaenlase vastu.

Saksa suursaadik Stahmer arutas oma sõnavõtus pikemalt poliitilist olukorda.

Vaenlase püüdeid üksikuis Euroopa riikides, mis kuuluvad meie liitu, vangutada nende rahvaste hoiakut petlike meelitustega, on nurjunud. Saksamaa liitlased Euroopas on jõudnud äratundmisele, et ainult lahutamatu koostöö Saksamaaga kindlustab neid vaenlike võimude hävituskire vastu.

Saksamaa on eriti viimasel ajal näidanud, et ta on kutsutud kaitsma Euroopa rahvaid bolševismi pealetungi vastu. Saksamaa on kõigi Euroopa riikide kaitse iga vaenlase invasiooni vastu kindlustatud.

Praeguse üldolukorra ülevaade viib äratundmisele, et praegusel sõjal seisab ees otsustav periood. Viimane nõuab kõigi jõudude äärmist pingutust, kõige lähemat koostööd meie rahvaste vahel ja valmisolekut igasuguse ohvri kandmiseks. Need eeldused on meie rahvastel, kes on kolmikpaktis ühinenud, olemas.

Kahevõitlused tormisel ööl

Ühe noore öölenduri esimene õhuvõit

PK — Tontlikke varje kihutab läänes üle öömusta taeva. Piitsutab torm, keerlevad lumevaibad, vihm, rahe paiskuvad neile vastu ja püüavad kõigi takistuste kiuste edasitormavaid masinaid suruda alla maa peale.

Lihased rebenemiseni pingul, kõik kehalised ja vaimsed jõud koondatud, istuvad mehed oma kitsastes kabiinides, sõrmede hoides kramplikult tüürikangi, silmade ees instrumentide ja mõõtevahendite, mida kõiki on tarvis tähele panna, segav rohkus. Küll katab mootorite hundamine märatseva looduse kohiseva inferno, kuid seda enam tunnevad lendurid, kuidas väljas nende masina ümber möllab ja neid pillutatakse, nagu oleksid nad tantsivad pähklikoored merel. Ainult nende tahe tiivustab neid edasi, läbi udu ja jää oma sihi poole. Nende eesmärgiks on vool, lai, võimas vool; selle voolu kujundab rida lennukeid. Pommilennuk pommilennuki järele, vaenlane läheneb suures parves. Neljamootorlistele suurtele masinatele teeb torm palju vähem tuska kui kiiretele, hiiglaslike võitluslennukite kõrval tillukestena tunduvatele jahilennukitele. Mitte ilmaaegu kardab vaenlane kuuvalgeid, pilvetuid öid, kus loodus ei ole tema liitlaseks. Selle asemel valib ta tiheda pilvituse ja raskete ilmastikuliste häirete kaitse oma terrorirünnakuteks saksa linnade vastu. Neil tormist pöörastel, vihmast nõretavatel öödel üksnes võib ta loota, et tõrje ei küüni tugevaima panuseni.

PÕLEVAD SILMAD PÕRNITSEVAD PIMEDUSSE

Mitmest küljest lähenevad jahilennukid ikka lähemale veerevale pommilennukite voolule. Kõiki valdab otsustunud tahe vaenlase ründamiseks, et sellest jooksevast lindist tükk tüki järele välja murda võitluslennukeid ja neid hävitada.

Õhus on palju jahilennukeid, terveid üksusi ja rühmi. Ja ometi on üksik masin ja mees selles omaette üksinda. Üksindasena lendab ta läbi märatseva öö, nägemata, et tema kõrval ja järel lendab teisigi kamraade samasuguse ülesandega ja sama hõõguva võitlusvaimuga südames.

On raske, lõpmata raske sellel ööl midagi näha. Mõni kord, kui põgenevad pilveräbalad muutuvad hetkeks veidi õhemaks või kui tekkib koguni lõhe, tungib läbi pimeduse kahvatu ja eßatõeline paiste. Kui jahilendurid ei oleks raadio nähtamatu sideme läbi seotud maaga ja oma staabiga, siis lendaks nad küll täiesti kaotsiläinult ja mõttetult läbi öö. Kuuldeklappides aga kõlavad käsklused. Kärisedes, atmosfääriliste häirete läbi moonutatult ja sageli vaevalt arusaadavalt saabuvad juhtnöörid, mis aitavad vaenlast avastada ja tema kurssi, seda mitmekordselt sassiaetud ja üha jälle end muutvat teed jälgida.

Üksildane jaht mustas tormipiitsutatud öös!

See on üks esimesi panuseid, mida sooritab veltveebel H. Kõik on talle veel uus ja harjumatu. Võib-olla on ta ka ärritatum, kui ta seda on oma üheksanda või kümnenda vaenulennu juures.

Kas ta on üldse õigel teel? Peaaegu valuliselt läbib teda viimaks kahtlus. Kas ta ei ole eksinud? See näib peaaegu võimatuna, leida selles metsikult voogavas pilvedemeres, selles kohutavas vihmavalingus, mis takistab igasugust väljavaadet, vaenlast. Liikumatult põrnitsevad noore lenduri silmad pimedusse. Kus on need pommilennukid? Ta oleks juba ammu pidanud kohtama esimest lainet!

TULEKUMA PILVEVALLIDE VAHEL

Viimaks märkab ta kauguses — või on see päris lähedal? — eredat tulekuma. Siis taas üht uuesti, järjest enam tõustes. Õhutõrje tulistab. „Nüüd olen kohal!" mõtleb veltveebel, kuna ta veelgi pingutatumalt vahib läbi oma juhikabiini märgade ruutude. Kogu ta keha, iga kiud ta närvidest väriseb. Õhutõrje tuli tugevneb. Üha vähemate vahemaade tagant välgatab pilvede vahel kollakaspunaselt, heites nende tumedatele vallidele kummituslikku valgust.

Korraga leegitseb mitte kaugel kirev kaskaad. Tumepunaselt laskuvad hõõguvad pärlid tihedas kobaras pikkamisi alla. Seal on siis vaenlane! Ta asetab oma sihtruumi kohale valgustusmärke. Seal all on süütud inimesed, keliedelt terrorilendurid tahavad röövida kortereid ja kodusid, hävitades nende viimse varanatukese ja tuues neile viletsust ja õnnetusi.

„Kallale, kallale . . ." on veltveebel kui palavikus. Mis tema võimuses, seda tahab ta hädaohu vähendamiseks teha, hävitades nii palju vastaseid kui võimalik. „Kallale, kallale . . ." ütleb ta endale. Ent kus on vaenlane? Kust saaks teda haarata? On'ks pommilennukid nähtamatud, on nad end peitnud pilvedesse, et neid üldse ei ole märgata?

Kuid ükski öö, isegi käesolev kohutav mitte, ei ole nii pime, et midagi ei näeks. Ja nüüd, lause skeemitaolisena, vaevalt märgatavalt libiseb mööda ühe suure masina vari. See oli näha vaid lühikest aega, siis laskus ta taas alla pimedusse, sama kiirelt nagu ta kerkiski. Vaistlikult tunneb veltveebel, et ta asub keset pommilennukite voolu. Kuigi ta neid ei näe, aimab ta paremal ja vasakul vaenlasi.

Kõigi instrumentide ja moodsate tehniliste abivahendite kiuste on inimsilm siiski ööjahilenduri tera aimaks relvaks. Seepärast säästab ta seda stardi eel, kannab kaitsvaid tumedaid prille ja hoidub eredast valgusest. Sest silmapilkudel, kus äkki saabub kuskilt pimedusest vaenlane, on olukorra välkkiire taipamine otsustav. Tuleb silmapilkselt reageerida, teha kurv või tungida edasi, nõnda kuidas tingib olukord, ja siis tulistada teravalt ja täpselt. Kuivõrd kardetavad on saksa ööjahilendurid oma vastastele, näitab nimi, mille briti võitluslendurid neile on andnud: „Cat-eyes-fighters", see tähendab kassi silmadega kütid.

ÕINE KAHEVÕITLUS

Veltveebel vaatab otsides ringi. Seal ülal — mis see siis on? Seal on ju ometi üks! Ilma pikalt kaalumata pöörab ta oma paenduva jahimasina ümber ja lendab vaenlase poole. Kas see on teda juba näinud? Veel ei tulista ta, kuid briti pardakuttidel on käsk, mitte kunagi tulistada esimestena. Sest ikka veel püsib võimalus, et jahilennuk ei ole teda veel avastanud ja et ta ikka veel võib tähelepandamatult kaduda.

Keskmisest kaugusest avab veltveebel H. tule. Rahustavalt kuuleb ta oma kahurite mürinat. Heledana kulgeb tulejuga üksnes teravate kütisilmadega märgatava neljamootorlise pommilennuki suunas. „Loodetavasti süttib ta juba esimesest valangust! Siis ta minu käest enam ei pääse!" Veel üks teine, pikk tulejuga purskab jahilenduri kahurisuudmeist, siis näeb ta kuidas inglane tõuseb järsult kõrgemale ja tahab enda kannul püsivat sakslast endast maha raputada. Ühtlasi aga välguvad tema vasakul tiival tillukesed leegid, mis üha suuremaks muutudes osutavad jälgijale teed.

Enne kui veltveebel suudab alustada teist rünnakut, ümbritsevad teda äkki loendamatud hõõguvad ribad. Need mööduvad tihedalt tema kabiinist, hõljuvad mööda tema päälaest. Nüüd on nähtavasti ka vaenlase pöördtoru leidnud oma vastase! Mõrvarlik tuli pöördub jälgija vastu! Kuid veltveebel lendab hoolimatult edasi. Nagu lendaks ta vastu tuldsülitavat seina, nii tihedalt välgatab ta ümber laske.

Kas oli see 50 või 100 meetrit? Hiljem ei teadnud ta seda enam isegi ütelda, millisest kaugusest ta ise tulistas. Kuid selle mõju oli hävitav. Peaaegu silmapilkselt lakkas inglaste kaitse, leeke kerkib kerest ja vasakult tiivalt, mootorid põlevad küünlatena, ja järsult laskub võimas masin sügavikku. Hiiglasliku pöördhelgiheitjana kiirgab leekides allalangeva lennuki valgus veel tükk aega läbi pilvede.

Õhuvõit! Esimene! juubeldab veltveebel H. Kuidas on isa temale uhke, kui ta sellest kuuleb. Noore poisina ei saanud tal kunagi küllalt, kui ta kuulas isa elamusi esimeses maailmasõjas. Ja isa oskas nõnda hästi jutustada Flandriast, Somme lahingust ja Verduni põrgust. Ta rõõmustab, et ta poeg oli sama vapper nagu ta ise 25 aasta eest!

EI ÜHTKI LASKU!

Kuid ta ei tohi ju unistada, ta peab edasi otsima ja ringi vaatama! Kas seal ei olnud taas üks vari? Ei, nüüd petavad teda ülepingutatud närvid! Taas säravad kaskaadid läbi öö. Ta näib lendavat otse üle sihtruumi. Õhutõrje tulistab kohutavalt, linna kohal on nagu lõhkevast terasest kuppel. Igast küljest leegitseb ja hõõgub ning väriseb.

Täis jahikirge ajab lendur taga üht jälge: ühe õhutõrjekahuri mürsu plahvatuse valgel arvab ta näinud olevat üht vastast. Äkki ongi see tema kõrval, tohutu suur ja kardetav. Kas sellel on veel pommid alles? Tuleb takistada teda neid alla heitmast! Mõtted läbivad kiirelt lenduri peast, kuna ta juba ründab vaenlast. Tulistada ja siis mööduda, see on tema plaan. Pimedusest pöörduks ta siis tagasi teiseks ja kolmandaks rünnakuks. Vaenlane, see on ilmselt üks Lancaster, on nii lähedal, et möödatulistamine on võimatu. Veltveebel H. sihib hoolsalt ja vajutab mõlemale nupule. Kuid mis on siis lahti? Miks kahurid ei tulista? Mingi takistus? Või lõppes esimese rünnakuga laskemoon? Ei välju ühtki lasku!

Peab ta nüüd ümber pöörama, lastes pommilennukil pääseda ja sõites ise rahuldatult ühe õhuvõiduga kojo? Kas see metsik heitlus siin ülal ööpimeduses ei olegi

Lõpp 3. leheküljel

Liiga märja põllu kündmine rikub põllumulla aastaiks, seepärast on kasulikum alata kevadkündidega parem natuke hiljem kui liiga varakult

UUDISEID KODUMAAKONNAST

Seal, kus valmivad sulepead

Paide tööstus varustab sulepeadega kogu Eestit

Ilma erilist tähelepanu äratamata töötab Paides juba mitmendat kuud külialtki omapärane väiketööstus, mis on omal alal Eestis praegu peaaegu monopolisti seisundis. Kõne on Eduard Kalde sulepeadetööstusest Tallinna t. 46, mille külastamiseks meie lehe esindajal avanes neil päevil võimalus.

Meid võtab vastu tööstuse omanik hr. Kalde ise, keda tema välimuse järele võiks pidada 50-aastaseks, kuid oma üllatuseks kuuleme, et ta on ületanud juba 70. eluaasta piirid. Tööstus alustas tegevust 1. veebr. k. a., kuid ettevalmistustööd selleks algasid juba 1942. a. Senini on tööstus oma peamise toormaterjali — kasepuu — hankinud Väätsa metskonna Saarnakõrve vahtkonnast ja esialgu jätkub selle tagavara kuni sügiseni.

Kuidas siis tegelikult sünnib meile kõigile nii hädavajalik kirjutamisvahend, sulepea, sellest annab ringkäik tööstuses kujuka pildi. Hästi kuivanud kaseplangud saetakse varbadeks, mis omakorda tükeldatuna umbes sulepea pikkusteks tükkideks omandavad masinas juba päris korraliku sulepea kuju. Puurmasin puurib viimasesse augu „luku" jaoks ja siis rändavad sulepead edasi shleifimistrummlisse. Shleifimine ehk lihvimine ongi aeganõudvaimaks tööks kogu protseduuri juures. Selleks asetatakse vastavasse trummlisse tiirlema 1600 sulepead, mis jäävad sinna 16 tunniks. Selle järele sulepead peitsitakse, vahatatakse, varustatakse „lukuga" — need toimingud sünnivad käsitsi — ja juba võibki valmis kirjutamisvahend alata oma teekonda. Kokku kulub ühe sulepea valmistamiseks terve ööpäev, millest rõhuv enamus — kokku 23 tundi —läheb mitmesuguseks lihvimistöödeks eri trummlites

Tööd kiirendaks märksa, kui saaks sulepäid värvida, mida aga ei ole võimalik teha nitrolaki puudusel. Peitsimine ja vahatamine on iseendast väga aeganõudvad toimingud, millistest aga ei saa loobuda, nagu tellijate poolt algul soovitati, kuna muidu oleks sulepea liiga kergesti määrduv.

Tööstuse päevane toodang ulatab keskmiselt umbes 100 sulepeani, s. t. kui arvestada hulka ka eeltöid toormaterjali töötlemisel. Toodangu edukust pidurdab tunduvalt terav töökäte puudus. Praegu töötab käitises peale omaniku ainult veel kaks naistöölist, kuna aga piisava tööjõu juures oleks võimalik valmistada 1000 sulepead päevas. Üleproduktsiooni ei ole tarvis karta, kuna üksinda ETK tellis tööstuselt 200 000 sulepead, sellele lisaks Seim & Tartu hulgimüügiäri 100.000 sulepead.

„Lukkudega" varustab tööstust F-a Linholm Tallinnas. Esialgu näib siin tagavara jätkuvat, kuigi sõjaolude tõttu jätab soovida „lukkude" kvaliteet, kuna neid valmistatakse plekkijäätmetest. Selle tõttu läheb neist umbes 15 — 20% praaki.

Huvitume, kuidas omanik on tulnud selise käitise rajamise ideele. Selgub, et hr. Kalde on kutselt mööblitisler ja on varem pikemat aega valmistanud tuntud Resev-Reseli ärile Tallinnas mitmesuguseid spordiriistu, nagu suusad, pukid, hüppelauad jne., milliseid on auhinnatud näitustel. Maailmasõja ajal on ta valmistanud ka puunõõpe, millist tegevust ta nüüdki võimaluse korral üritaks. Tööstuses leiduvad masinad on hr. Kalde ise konstrueerinud, kusjuures häda sunnil tuli metallosi paiguti asendada puuosadega. Kavatsusel on tööstust mitmeti laiendada, nii hakata vastava toormaterjali võimaldumisel „lukke" ise valmistama jne.

Ringkäiku lõpetades jääb hr. Kalde üldvajalikust ettevõttest mulje, et ka praeguste piiratud tegutsemisvõimaluste juures on võimalik mõndagi korda saata, kui selleks leidub isiklikku algatusvõimet ja üritamisjulgust. Ei saa salata, et elatunud väiketööstusti leidub mõlemat eestilikku voorust veel sel määral, et see kõlbab loova tahte eeskujuks mõnele nooremalegi.

Türi Ühispanga tegevus oli edukas

Pank pidas peakoosoleku

Pühapäeval pidas Türi Ühispank aastapeakoosoleku panga ruumes. Koosoleku juhatajana toimis A. Teder, protokollis J. Tõnisson.

Koosoleku rakendamise järele panga juhataja E. Valgre andis lühikese ülevaate panga möödunud aasta tegevusest ja arvete seisust. Nagu sellest nähtus, on panga tegevus aruandeaastal möödunud edu tähe all, kõik tähtsamad arved on näidanud kasvu ja suurenemist, mis näitab usalduse tõusu oma rahaasutuse vastu.

Kui 1942. a. näitas panga tegevuses puudujääki 1094 rmk., siis möödunud aasta on lõppenud väikese ülejäägiga, kulgi maha tuli kanda eelmiste aastate kahtlasi laene ja muid aktiva osasid 1187 rmk. suuruses summas. 1943. a. lõpul puhastati panga bilanss kõigist kahtlasist aktivaist, sõjast ja nõukogude võimust tekitatud kahjudest, misläbi panga bilanss on puhas ja terve.

Panga üldkäive, mis eelmisel aastal oli 4.273.011 rmk., tõusis 5.568.790 rmk. peale, tõus seega 30%. Äriseis oli aasta lõpul 271.461 rmk. eelmise aasta 264.064 rmk. vasto. Tõus siin on küll ainult 2%, kuid seda tingitult bilansi puhastamisest, millega vähenes passiva pool 41.833 rmk. võrra. Ilma selleta olnuks tõus 18%. Uued hoiusummad suurenesid aasta kestel 68%, näidates aasta lõpul 237.694 rmk. suurust seisu. Vanad hoiused, mille väljamaksmist alustati 31. detsembril 1943. a., langesid 55.273 rmk-lt 21.197 rmk-le. Eriti märgatav on laenude suurenemine, tõustes 45.696 rmk. pealt 113.578 rmk. peale, suurenemine seega tervelt 149%. Suurenenud on ka kulude-tulude arve. 1943. a. tulud ületavad eelmise aasta omad 92% võrra. Kulude tõus samal ajal oli aga ainult 55%. Liikmete arv oli aasta lõpul 198.

Ülevaate panga tegevusest ära kuulanud, peakoosolek kinnitas panga 1943. a. aruande esitatud kujul, äriseisuga tasakaalus 31. dets. 1943. a. 271.461. rmk. ja kulude-tulude arvega tasakaalus 9287 rmk., näidates puhaskasu 1943. a. eest 62,02 rmk., mis peakoosoleku ettepanekul määrati tagavarakapitali juure. Panga 1944. a. eelarve võeti vastu kulude-tulude osas 11.000 rmk. suuruses.

Järgnenud valimistel juhatusest väljalangenud J. Kudeviita valiti tagasi, uuena tuli juhatusse J. Tõnisson. Juhatusse kuuluvad praegu: esimehena A. Reemäe ja liikmetena J. Rebane, A. Vilipõld, J. Kudeviita ja J. Tõnisson.

Nõukogusse valiti uute liikmetena J. Loo, V. Taru, O. Vaarmaa ja K. Kontson, vanadena kuuluvad nõukogusse esimehena J. Rass ja liikmetena V. Estenthal ja H. Lääne. Rev.-komisjoni valiti uuena E. Koppa, vanadena jäid edasi J. Luukas ja J. Leppik.

Asjalik ja üksmeelne koosolek kestis pool tundi.

Kõrgendati sõdurite perekondadele maksetavaid abi- ja ülalpidamisrahasid

Riigikomissari määrusega on nende sõjaväelaste perekonnaliikmete perekonnaabiraha (Familienunterhalt), kes selle saavad linna- või maakonna asutuste kaudu, tunduvalt suurendatud, kuna seni kehtinud alammääraks ei ole enam 20, vaid 40 rmk.

Samuti on suurendatud perekonnaliikmete ülalpidamisraha (Unterhaltssatz) määrasid.

Uued kõrgemad määrad jõustuvad tagasiulatuvalt 1. aprillist s. a. Sellekohaseid avaldusi ei ole vaja esitada. Maavanematele on tehtud korraldus ümberarvestamiseks.

Edasi on tehtud järgnev korraldus: Värskelt väeteenistusse kutsutud teenistujad saavad ühe kuu eest oma tööandjalt veel täieliku senise tasu. Seega ei teki väeteenistussekutsutu perekonna eest hoolitsemises lünki.

Isikute kohta, kes väeteenistusse kutsumiseni tegutsesid iseseisvatena, iseseisvate käsitöölistena või vabakutselistena, ei ole see korraldus kehtiv. Nende puhul hakatakse perekonnale maksma perekonnapea väeteenistusse kutsumise päevast peale perekonnaabiraha (Familienunterhalt).

Avaldused perekonna eest hoolitsemise kohta tuleb esitada relva-SS meeste perekonnaliikmete poolt relva-SS heoldusohvitserile Tallinnas, Vabaduspuiestee 1, ja kõigil teistel vastavale maavanemale vallavalitsuse kaudu.

Kahevõitlused . . .

Algus 2. leheküljel

enam tema asi? Kas ta ei suuda enam pakkuda kaitset abitutele inimestele seal all keldrites?

„MA RAMMIN TA!"

Siis juhib veltveebel H. vapralt otsustunult oma tubli masina Lancasteri vastu, ühteaegu rebib ta kangi, mis kõrvaldab kabiinilae.

Rammimisega antud surmava hoobi raginas märkab ta veel ainult seda, et ta paisatakse oma istmelt ja langeb tühjusse. Ta langeb meelemärkusetult, langeb . . . Ta ei näe enam, kuidas neljamootorline pommilennuk peolitub esmalt kaheks ja kiilustub siis tuhandeks tükiks, mis langevad põlede alla.

Kui veltveebel H. mõned päevad hiljem peab jutustama, kuidas toimusid järgnevad sündmused, peab ta möönma, et ta ei tea seda isegi üteldа. Vaistlikult, refleksi tõttu, tõmbas ta kukkudes lahti langevarju ja höljus aeglaselt alla. Alles maa peal tuli ta täiele teadvusele. Alles siis tundis ta ka oma vigastusi.

Veltveebel H., kes, suutmata enam tulistada, otsustas enda algatusel rammida vaenlase pommilennuki, hoolimata endast, ei ole üksikuks erandiks. Tema võitlus, tema esimesed õhuvõidud on vaid näiteks ööjahilendurite raskustest, eelkõige aga ka sellest vaprast, ohvrivalmis vaimust, mis igat meest hingestab.

Sõjakirjas. Jochen Scheurmann.

Väiketeatri etendused Türil

Tallinna Väiketeater oma ringreisil andis esmaspäeval ja teisipäeval Türil 2 võõrusetendust komöödiaga „Mesinädalad". Kuigi Viljandi Ugala mõne aja eest sama näidendiga Türil esines, tunti siiski Väiketeatri näidendi vastu elavat huvi ja mõlemal päeval oli külastajaid rohkesti. Etendusele sai osaks soe vastuvõtt.

Juba kärgatab kõu

Esmaspäeva õhtul kuuldi Türil juba piksemürinat, mis käesoleval aastal oli esimeseks. Äikese järele langes tunduvalt õhutemperatuur, mis järsku oli tõusund ja näitas pühapäeval varjus 15 püglalat C üle nulli.

Lisaks kevadlindudele on välja ilmunud ka kollased ja kirjud liblikad, samuti on metsas nähtud usse ja sisalikke.

Paides toimus noorte töörühmajuhtide sisukas instrueerimispäev

Peastaabi liikmed eesotsas peastaabi ülemaga viisid kaasa häid muljeid ka Järva noorte pidulikult koonduselt

Esmaspäeval toimus Paides, Järva Noorte Maleva ruumes maakonna töörühma juhtide õppe- ja instrueerimispäev, millest peale instrueeritavate võtsid osa ka Eesti Noorte peastaabi ülem G. Kalkun, Kindralkomissariaadi noorteosakonnast preili R. Jendral, Haridusdirektooriumi esindaja Nurmiste, Peastaabi III osak. juhataja H. Michelson, abiteenistuse üldjuht peastaabi juures Tamre, Tallinna tütarlaste maleva juht V. Mandel, Järvamaa Rahvakasvatusameti juhataja H. Leeman, Järvamaa koolide inspektor E. Saluver, Järvamaa noortejuhi k. t. Ph. Adler j. t.

Instrueerimispäev kujunes pingeliseks tööpäevaks.

Päev algas kell 8 hommikul Järva tütarlastejuhi pr. M. Aasa avasõnaga, mille järele asuti läbiarutama noorte abiteenistusega seosesolevaid küsimusi. Seejuures leidis erilist rõhutamist, et eesti noored oma tööga Eesti põldudel tahavad kaasa aidata oma kodumaa väljaviimisele praegusest raskest seisukorrast.

Arutlev osa täitis kogu hommikupoolse päeva, millele õhtupoolikul järgnes referaatide osa.

Õhtupoolse osa sissejuhatavad sõnad ütles peastaabi ülem G. Kalkun, mille järele pikema referaadiga noorte abiteenistuse tähtsusest ja sellega seostuvaist küsimusist esines Eesti Noorte peastaabi abitööteenistuse üldjuht Tamre. Noorte vabaaja veetmisest ja kultuurilistest üritustest suvel kõneles III osak. juhataja H. Michelson.

Järgnesid sõnavõtud Järvamaa koolide inspektor E. Saluverilt, Haridusdirektooriumi esindajalt Nurmistelt, Järvamaa Rahvakasvatusameti juhatajalt H. Leemanilt ja Järva noortejuhi kohustetäitjalt Ph. Adlerilt.

Sõnavõttude lõpul käsitleti veel kord läbi päeva jooksul tõstatunud küsimused. Päev lõppes lõpusõnaga pr. M. Aasalt ja rahvushümniga.

Samal päeval, instrueerimispäeva koosolekute vaheajal toimus maleva staabi ruumes ka poiste ja tütarlaste pidulik koondus, millest võtsid osa ka peastaabi liikmed eesotsas peastaabi ülema G. Kalkuniga. Koonduse raames esitati noorte poolt täie õnnestumisega deklamatsioone, laule, rahvatantse jne.

Koondusel võttis sõna ka peastaabi ülem G. Kalkun, pöördudes tunnustava tervitusega Järva noortele.

Eesti noortemalevate tütarlastejuhid Viljandis

Tütarlapsed on rakendunud mitmesuguseile sõjaaja abistamistöödele

Laupäeval ja pühapäeval toimusid Viljandis Eesti noortemalevate tütarlaste juhtide õppepäevad organisatsiooni tegevusse puutuvate küsimuste selgitamiseks.

Hoolimata halbadest liiklemisoludest oli tütarlastejuhte Viljandisse kogunenud üle kogu maa. Õppepäevade esimene koosolek algas laupäeval Sakala noortemaleva tütarlastejuhi Aino Kuremiidu tervitusega. Tema ettepanekul lauldi noorte lipulaulu „Eesti lipp".

Koosolekut asus juhatama E. Noorte peastaabi tütarlastejuht Liis Juske, oma tervituses tähendades, et noorte tütarlastejuhid on kokku tulnud selleks, et kontrollida senise töö tulemusi ja püstitada tuleviku tähiseid.

Järgnevalt esinesid malevate tütarlastejuhid aruannetega kohtadelt, millistest ilmnes, et kõigis paigus olid hoogüritusi ja mitmesuguseid ajanõuetele vastavaid kursusi.

Pärast terrorirünnakut Tallinnale oli märgata kõigis malevais tegevuse iseloomu äkilist muutust. Elavamaks küsimuseks kujunes noorte suvise maatöölaagri korraldamine.

Laager toimub eeloleval suvel kahes osas. Peale kehalise töö leiaks laagris aset ka noortejuhtide väljaõpe, millega tahetakse suurendada noortejuhtide kaadrit. Laagri kestvuseks on määratud üks kuu.

Koosolekul esines sõnavõtuga ka Põllumajandusliidu esindaja prl. Narits, kes selgitas maanoorte organiseerimisse puutuvaid küsimusi.

Õhurünnakuil kannatanute varustamisest

Õhurünnakuil kannatanute varustamine tekstiilkaubaga, jalatseiga, köögi- ja majatarbeiga toimub teatavasti praegu majandus- ja rahandusdirektori selle sisulise teadaande kohaselt. Arvesse võttes mõningaid asjaolusid, on nim. teadaannet täiendatud. Eeskirjade kohaselt on töötajail õigus saada varustust endile ja oma perekonnaliikmeile ainult juhul, kui nad on asunud uuesti tööle, teatanud endid tööle asumiseks või kui nad senise töökoha töövõimetuks muutumise puhul on rakendatud mujale. Selle kohta tuleb neil varustuse nõudmisel esitada tunnistus kas oma käitiselt või oma tööala kõrgemalseisva asutuse poolt. Samadel alustel töötajaiga on õigustatud varustuse saamiseks ka sõjaväelaste perekonnad, milleks neil tuleb esitada asjaomase hooldusohvitseri poolt antud tõend.

Perekonnaliikmeiks loetakse abikaasa, lapsed (iihased, adopteeritud ja teised tegelikult varustusõigusliku ülalpidamisel olevad alla 18 aasta), õppeasutusis õppivad lapsed, vaatamata nende vanusele, vanemad ja vanavanemad, kui nad on tegelikult varustusõigusliku ülal pidada.

Selleks, et saaks varustada õhurünnakuil kannatanuid hädavajalikuga, tuli seisatada ostulubade andmine muile isikuile. Nüüd on aga siingi osutunud võimalikuks mõned erandid. Nii võib usaldusväärsete tõendite esitamisel anda ostulubasid sõjaväest vabanenuile, rindepiirkonnast evakueerituile, kes lahkudes senisest elukohast olid sunnitud oma vara maha jätma, kui ka neile, kes kahjutule või mõne muu õnnetusejuhtumi tõttu on kaotanud vastavad esemed.

Majandus- ja rahandusdirektori täiendav teadaanne õhurünnakuil kannatanute varustamise kohta on avaldatud „Eesti Sõna" 15. skp. numbri ametlike teadete osas.

Kui sõjamehed pidasid lumesõda

Lumesõda on sula ilma puhul noortele poistele värskendavaks välismänguks. Kuid arvatavasti vähe tuntud on niisugune asi, et mõnikord ka elukutselised sõjamehed on pidanud omavahelist lumesõda ja pealegi veel „kõigi sõjakunsti nõuete kohaselt".

Selliist laiaulatuslikku lumesõda on peetud Laiusel a. 1701, kui Rootsi kuninga Karl XII väed olid seal talvkorteris. Selle kohta leidub kirjeldus — ühe lumekindluse põhiplaaniga — teoses „Eesti rahva ajalugu" III, lk. 1228/9.

Sealt loeme: „Et talvitusaega Laiusel mitmekesistada ja sõduritele õpetlikku meelelahutust pakkuda, korraldas Magnus Stenbockk 7. märtsil suure lumesõja „kõigi sõjakunsti nõuete" kohaselt. Ehitati lumevallidega piiratud tugev jääkindlus, kuhu mahutati 400-meheline garnisonivägi Axel Sparre juhatusel. Selle ümber asus jälle lumevallidega kindlustatud positsioonidele poolsõõris piirajate väge. „Otsustav tormijooks" võeti ette 7. märtsil. Sõdimisvahendeiks polnud sugugi ainult lumepallid, vaid vastast tulistati otse kahuritest, kuid — papppommidega. Lõpuks alistus kindlus ja kirjutati piduliknit alla vastav akt. Õhtul oli korraldatud suurem sööming asjaosalistele. Kindlus ja piiramisvallid püsisid kuni kevadeni, mil päike nad hävitas."

Eesti noorte muljeid riigitööteenistusest Saksamaal

Saksamaal riigitööteenistuses viibivad noored kirjeldavad oma elu ja tegevust paljudes kodumaale saadetud kirjades. Nii Arnold K. kirjutab oma koolisõbrale muuhulgas: „ . . . oleme nüüd viibinud siin juba kolm kuud. Meid on siin igast kodumaa nurgast, on mehi maalt, on linnast. Oli kummaline tunne esmakordselt prunni riigitööteenistuse mundrit selga tõmmata. Algul oli veider magada kahekordses sõdurivoodis, mõni tundis end nagu kassipoeg vees, kui ta pidi esmakordselt oma sokke ise pesema ja teine torkis sõrmed veriseks nõelumise juures. Ka need, kellele oli algul ebamugav hommikune külma veega pesemine, harjusid varsti ega saanud enam selleta läbi.

Jah, endistest poisikestest, kes mõne kuu eest ei saanud millegagi hakkama, on kasvanud omal käel elavad mehed. Ja see tõstab enesetunnet.

Raimond V. kirjutab oma kodumaal elavale sõbrale: „Armas sõber! Otsustasin sulle jälle üle hulga aja ühe kirja saata. Kuna sa olid tulihingeline sportlane, siis kirjutan sulle pikemalt kehalisest kasvatusest meie riigitööteenistuse laagris. Sind imestab see muidugi väga, kuna teadsid mind olevat mittesportlase. Ajad on muutunud, tegelen nüüd isiklikult päevast päeva spordiga ja olen omandanud ka teised vaated selle kohta.

Kõigepealt pead sa õigesti aru saama riigitööteenistuse eesmärkidest. Siin ei kasutata neid sugugi odava tööjõuna, nagu mõningais ringkonnis ekslikult arvatakse. Vastupidi, siin püütakse kaasa anda noorele inimesele kõike vajalikku tema tulevaseks eluks. Meie ühiskond vajab tugevaid ja elujõulisi töötajaid nii vaimlisel kui ka füüsilisel alal. Meie ei vaja küürakaid ja eluvõõraid kantseleirotte. Need oma ühekülgsuses pole võimelised uutes tingimustes edasi jõudma.

Edasi järgneb kirjas pikem ja üksikasjalikum ülevaade sportlisest tegevusest laagris, millele pannakse riigitööteenistuses erilist rõhku.

Olev S. kirjutab oma kirjas endistele klassikaaslastele muuseas järgmist: „ . . . Viibin praegu vabatahtlikuna Eestist riigitööteenistuses Saksamaal juba varsti 4 kuud ja olen selle aja jooksul nii mõndagi tähele pannud ja kogenud. Riigitööteenistust teleb vaadata kui suurt kasvatusasutust, mis peab noortesse sisendama lugupidamist ausa töö vastu, nii vaimse kui kehalise töö vastu, mis peab noori õpetama lugu pidama töötegijast, kes palehigis teenib endale ja perele igapäevast leiba.

Põhimõtteks on terve ilmavaade, mis ei tunnusta miugisuguseid peenema ja mustema töö, rahakoti ega seisuse vahesid. Noored peavad siin kõik samades tingimustes päikese, pori ja külma käes õppima tööinimese väärtust hindama, sest kes ise on midagi läbi teinud, see saab ka kritiseerida.

Siin õpitakse ka õieti töötama. Õpitakse kuidas tuleb kõige paremini tööd korraldada, et mitte kurnata asjatult ennast. Samuti õpitakse heiduma tööõnnetustest.

Jah, ega riigitööteenistuses tehta ainult päeva läbi tööd, vaid tehakse paljugi muud, mis karastab keha ja laiendab silmaringi. Töö vaheduseks ja elustamiseks on sport, mis sirutab liikmeid ning toob värskust ja kiirust, osavust ja oskust enese keha üle valitseda . . .

Ka ei taheta kedagi riigitööteenistuses teha sakslaseks nagu mõnel pool kaldutakse arvama. Rahvust hinnatakse siin väga. Ei ole eelistatud ükski sellepärast, et ta on riigisakslane teise, välismaalase ees. Kõik on üheõiguslikud töömehed, ükskõik, mis rahvusesse keegi kuulub. Hinnatakse just isiklikku tublidust. Viibides välismaal isamaaarmastus vaid tugevneb. Armastus kodumaa vastu süveneb . . .

Ma ei taha selles lühikeses kirjas maalida ei tea mis õhulosse, sest igal asjal on omad head ja halvad küljed ja lõpuks on riigitööteenistuse juhid ka ainult ju inimesed ja sõdurielu karm, kuid see ei tohiks kedagi kohutada.

Costa Rica uus president kommunismi eestvõitleja

Vigost, 15. 4. (DNB). Seejärel kui ilmselt võitsitud presidendivalimistega sai Costa Rica presidendiks Teodore Picado, laiutavad seal üha enam kommuni-tid. Nagu tavaliselt, püüavad nad eeskätt saada oma mõju alla kasvatustööd. Nad juba saavutasidki seda, et president Picado määras Costa Ricas kuriknulsa naiskommunisti Corina Rodriguezi õpetajaks ühes kõrgemas tütarlastekoolis San-Joses. Kui õpilased alustasid sellele vastuseks streiki ja kogu asutuse õpetajaskond, rektor koos 44 õppejõuga, palus enda vabastamist, ässitas uus valitsus tütarlastele politsei kallale. Mõnel juhul jälgisid politseinikud noori tütarlapsi isegi kirikuisse, kuhu nad olid põgenenud.

Nagu Lõuna-Ameerikast saabuvates teadetes üteldakse, on need ja muud sellised lood Costa Ricas president Teodore Picado all algava kommunistliku rezhiimi esimesteks viljadeks.

Võidukas lahing Auvere juures.

SS-PK. Mitmeid päevi mainiti sõjavägede ülemjuhatuse teates Narvast edelas toimuvad võitlused. Siin on tegemist Saksa üksuste rünnakuga läbimurdekohale lõuna poole Auveret. 6. aprilli varahommikul algas mitme saksa diviisi kontsentriline rünnak nn. „idakotile". Võitlusse sekkusid otsustavalt kahurväg, heitjatepatareid, tiigertankid ja sööstvõitluslennukid.

Nagu võis ette näha, osutasid vaenlase väed äärmiselt kibestunud ja meeleheitlikku vastupanu. Nähtavasti oli Nõukogude juhatus otsustanud antud ruumi kaitsta arvestamata kaotusi. Selle asjaoluga oli aga ka meie juhtkond arvestanud ja võrdlemisi väikesele maa-alale koondanud tugeva raskerelvade tule, et kergendada jalaväe edasitungi. Kohtades, kus edasitungiv jalavägi sattus tugevale kaitsevööle või betoonpunkritele, astusid tegevusse heitjad ja stukad.

Esimestel pealetungipäevadel saavutati läbimurdekoha läänepoolse osa vallutamine ja puhastamine. Samuti lõigati lõunast ära ülejäänud jõududegrupid, tõrjuti otsustavalt kõik vaenlase vasturünnakud ja külvati kitsale alale suratud vaenlase diviisid üle tugeva kahurväe ja heitjate tulega. Vaenlase verised kaotused on väga suured.

Kõne all oleva sissemurderuumi likvideerimisega on saavutatud bolshevike täielik surumine soodesse ja laugastesse. Ühtlasi on hävitatud ka viimane nõukogulastele vähegi soodus rünnaku lähtealus ja vabastatud Tallinn-Narva maantee ja raudtee äralõikeohust.

SS-sõjakirjasaatja Karl Gailit.

Emisel oli 27 põrsast

Hiijuti sai Võisiku valla (Viljandimaal) Orgu küla Soonda talupidaja Jüri Särev haruldase õnne osaliseks. Täiesti vastu ootusi oli emisel 27 põrsast, kes kõik elavad ja on täiesti loomulikud. Vanemate inimeste jutu järele poie nii suurt põrsaste arvu varemalt nähtud.

Varane äike

Esmaspäeva õhtupoolikul läks üle Paide ja ühe osa Järvamaa tugev vihmasadu koos tugeva äikesega, mis kestis ligi pool tundi. Säärases tugevuses ja nii varast äikest aprillikuu keskel peetakse ka vanemate inimeste poolt erakorraliseks.

Saksa kuulsaim soomuskütt Narva rindel

Tankide eriline rünnakdiviis metsamaastikus

Kolonel krahv Strachwitzile Tammelehis mõõkade ja briljantidega Raudristi Rüütliristi juurde

Berliin, 16. 4. (DNB) Führer annetas 15. aprillil reservkolonel Hyazinth krahv Strachwitzile, ühe võitlusgrupi juhile, Tammelehise mõõkade ja briljantidega Raudristi Rüütliristi juure. Kolonel Strachwitz on üheteistkümnes Saksa sõdur, kellele on annetatud see kõrge aumärk.

Kolonel krahv Strachwitz on selle kõrgeima vaprusaumärgi pälvinud arvukate kangelastegudega käesoleva sõja mitmel rindel, teiste hulgas ka Narva võitlusruumis, kus ta 6. aprillil oma soomusüksusega otsustavalt osa võttis ühe enamlaste kiilu purustamisest raskes soo- ja metsamaastikus.

Kolonel krahv Strachwitz sündis 30. 7. 1893 Ülem-Siileesias. Käesolevas sõjas juhib ta üht soomusrügementi.

* * *

PK. — Strachwitzi sõdureid ja inimesi iseloomustab väike vahejuhtum, mis toimus võitluste kestel teispool Narva jõge asetseva Nõukogude sillapea pärast. Keegi väike jalaväesõdur, kes oli määratud Nõukogude positsioone ründavate tankimeeskondade koosseisu, paistis silma erilise külmavereliseuse ja ettenägelikkusega. Kuna lahing soometsas jatkus ja juhitank oli tagasi pöördunud, leidis kolonel krahv Strachwitz aega, lubada sõdurile, kes kuni tolle ajani kandis ainult idamedalit ja oli olnud üks paljudest tundmatuist saksa grenaderidest, 2. klassi Raudristi, et siis otsekohe sõita naabruses asuvasse ühe diviisi ettenihutatud võitluspositsiooni, kust ta tõi risti ning andis selle edasi sõdurile.

Sõdurliku heiaku kõrval on just kolonelli inimlik külg see, mida lihtne sõdur üha uuesti õpib tundma. Haavatuist, kes samal ajal möödusid oma teel sidumispunkti kolonelli juhitankist, peatati üks või teine, keda siis küsitleti olukorra kohta ta väsüksuses ja keda saadeti siis teele sigaretiga, mille kolonel pistis mehele suhu.

Selliseil silmapilkudel tähendab sigarett väga palju ja ainult vähesed teadsid, kes neid küsitles; sest kolonel kandis tankigrenaderi musta mundri peal kasukmantlit, mis kattis kergelt ettepoole kummarduvat kuju. Välimütsist võis ainult järeldada, et tegemist on ohvitseriga. Tammelehisest mõõkadega, mida ta tookord kandis, ei olnud midagi näha.

Kuidas võib sõdur, kes viibis ees võitluspositsioonil, aimata, et tema vastas seisis Saksamaa tuntuim tankiohvitser ja juht.

Keegi jalaväeleitnant, kes sai kolonelilt lahtiselt tankilt mingi küsu, vastas: „Just nii, härra kapten," mille peale kerge naeratus libises üle kolonelli näo, ja tema, kes oli ülimal määral sellega tegevuses, et muretseda oma tankidele vajalikku jalaväetoetust, ei saanud teistti, kui küsida: „Kas te teate, kes teile selle korralduse andis? Kolonel krahv Strachwitz!" — tõstis käe mütsi juure ja sõitis edasi eesliini poole.

Siin, ülal põhjarindel, on kolonel, kelle nimi on tema tankigrenaderirügemendiga lahutamatult seotud, kõrgeimaks tankijuhiks. Selles tankidele ebasoodsas maastikus, mis koosneb peamiselt tihedast metsast ja soodest, mida läbivad vaid kitsad teerajad, on ta oma tankidele välja töötanud erilise rünnakvilsi, mis viimasel nädalal on näidanud oma otstarbekust.

Ta otsis selleks välja parimainitulistavad, parimini tanke juhtivad mehed ja parimad ohvitserid, kes pidid esimestena tungima Nõukogude positsioonidesüsteemi. Tema enda sõnade järele arvasid noored ohvitserid alguses, et nende kolonel on hulluks läinud.

Kui siis aga kahel üksteisele järgneval rünnakul ilmnes, et uus harjutustega väljatöötatud süsteem oli erakordselt edukas, hakkas see neile meeldima. Mitte ainult sedal Üha rohkem teatasid endast mehed, kes palusid, et nad tohiksid järgmisel rünnakul kaasa sõita; sest iga kord rakendatud tankide arv peab loomulikult olema väike. Kogenud tankijuhi kindel pilk ilmnes selleski, et mitmesuguseil rünnakuil langes välja ainult kaks tanki.

Strachwitzid, kes pärinevad Ülem-Siileesiast, on vana preisi perekond, kes on annud Saksa armeele terve rea ohvitsere. Seepärast ei olnud juhus, et krahv Strachwitz vanima pojana valis samuti ohvitseri elukutse ja läks ratsaväeleitnandina Maailmasõtta. Raskeil aastail enne 1939 andis ta, olles tookord ratsaväekorpuse komandöriks Ülem-Siileesias, end jälle Saksa sõjajõudude käsutusse, tehes sellega otsustava sammu oma sõdurielu käigus. Ta ei sooritanud katsed reservohvitserina mitte mõne ratsaväerügemendi juures, vaid astus tankiväkke. Siinjuures mängis tõenäoliselt otsustavat osa vana ratsanike vaist suurte ruumide ületamiseks.

Selles sõjas tähistavad nimed nagu Poola, lääneosjakäik, Balkan — eriti Belgradi vallutamine — üksikuid etappe, mida kolonel on läbi teinud, enne kui ta idarinde lõunaosas oma tankidiviisiga tõusis ühelt edult teisele ja kannab nüüd juba terve aasta jooksul mõõku Tammelehise juure.

On nauding vaadata, kui lihtsalt ja selgelt näeb ta oma ülesandeid oma tankide rakendamises selles tohuvabohus, mida pakub esimesel pilgul tankivõitlus metsarikkal Narva rindel. Osa tema „saladusest", mis tegelikult ei ole mingi saladus, võib peituda selles, et krahv Strachwitz on tunnud end kütina metsas alati kodus, nagu ta ka alati toonitab, et iga tankimees peab omama veidi kütiverd. Ta juhib oma tanke vana preisi ratsanikutraditsiooni vaimus, vastast kohkumatult rünnates ja teda tagasi paisates.

Siin, Narva ääres, kannab ta rünnaku otse vaenlase positsiooni süsteemi ja Nõukogude jalaväemassi keskele. Ta rajab oma arvestuse üllatusele, mis nõrgestab nõukogude sõdurit ja arvestab valkselt ka õnne, mis kunagi ei jäta hätta head sõdurit.

Ja kuna kolonel omab oma komandöritankilt kõik niidid enda käes ning koolitseb isiklikult iga pisimagi asja eest, annab ta ka oma sõduritele üleolekutunde. Et ta end seejuures milgi määral ei säästa, tõendab kuldne Haavatumärk ja seitse haavatasaamist, mis ei paista milgi määral silma praegu 52-aastase koloneli juures, kelle kortsuline nägu räägib pikast elust tuules ja värakes õhus, nagu seda kohatakse muidu ainult meremeeste ja talupoegade juures.

Möödunud sügisel ei püsinud ta pärast üht oma haavatasaamist enam laatsaretis ja läks, kuigi haav ei olnud veel täiesti paranenud, arsti käsu vastu tagasi oma tankirügement „Grossdeutschland" juure, ning kandes paremat kätt ikka veel sidemes, tegi kaasa suured kergendusrünnakud 1943. a. idarinde lõunaosas, kuni ta uue haavatasaamise järele oli sunnitud uuesti minema laatsaretti.

Nii hästi, nagu mehed teda tunnevad, tunnevad nad ka kollasest pillkroost keppi jäneda pea ja pika teraga, millest ta lahingus kunagi ei lahku ja mida ta kasutab selleks, et joonistada hooletute tõmmetega oma tankikomandantidele rünnaku käiku lumes. Kes on teda näinud, ei unusta kunagi seda nägu silmapaistvalt heledate hallide silmadega, mis näivad alati olevat suunatud kaugusse, nagu otsiksid nad eesmärki kuskil kauguses.

Sõjakirjasaatja Enno Eimers

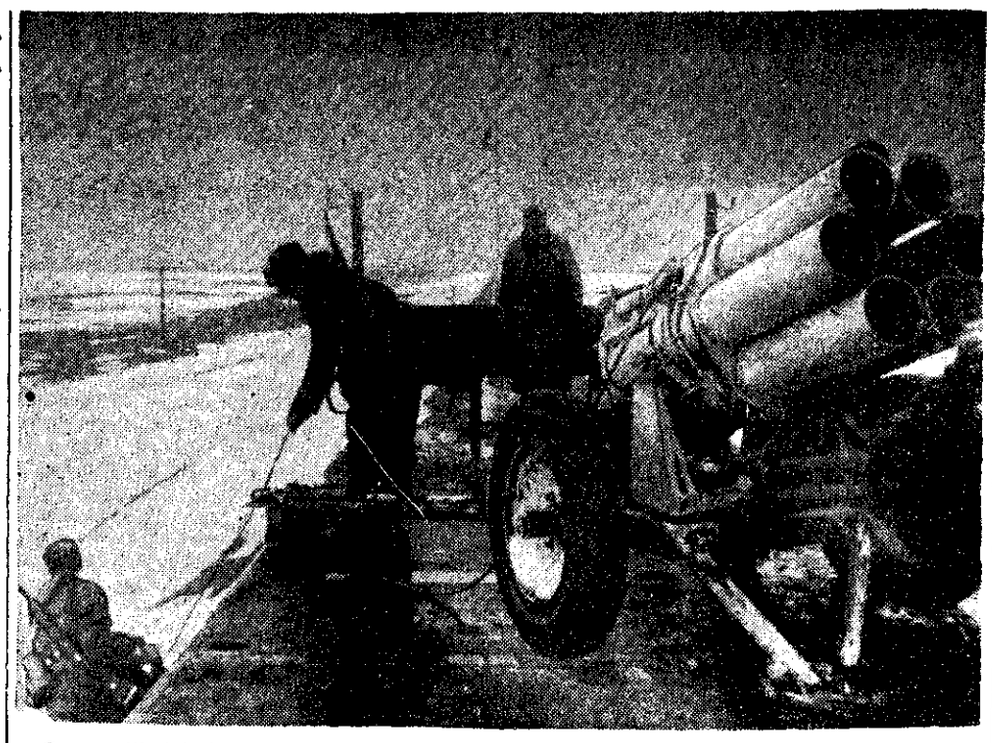

Granaadiheitjad on laetud, süüde toimetatakse kohale. (PK.-sõjak. Scheffler. Wb.)

Eesti vanemapõlve maalikunstnikke

Karl Ludwig Maibach

20. X 1833 — ? I 1889.

Sündinud Haljala kihelkonnas ja saades hariduse Rakvere kreiskoolis, astub M. 1853. Peterburi kunstiakadeemiasse. Akadeemia nõukogu poolt premeeritakse tema perspektiivakvarell, mis kujutab Tallinna Niguliste kiriku sisevaadet, väikese hõbeaurahaga (1858). Järgneval aastal lõpetab M. õpetöö akadeemias ning 1876. a. omandab samalt akadeemialt maastikumaalijana vabakunstniku nimetuse.

Maibach töötab pikemat aega välismaal, kus tema õpetajaks on tuntud Šveitsi maastikumaalija Calame. Maibachi rännakud on ulatunud kaugele, nagu Egiptusse ja Süüriasse. Oma õppekaaslase ja sõbra J. Köleri kaasabil määratakse M-le 1866. a. peale igaaastane rahaline toetus üheit vene suurvürstinnalt. M-i töid ei ole meil palju säilinud. Mõned kodumaised maastikud Eesti Rahva Muuseumis ja varasemast tegevuse ajastust pärit õlimaaling „Rukkilõikajad", mis asub Eesti Kunstimuuseumis. Siia veel mõned kodumaa vaated seoses Pühajärvega ja suuremakaustaline Šveitsi vaade erakogudes. Maastikkude käsitlemises koloriidilt tagasihoidlik, saavutab M. suuremaid maalilisi efekte eespool mainitud kompositsioonis „Rukkilõikajad." M-i maastikud maalitud Calame'i vaimus, pakuvad vähe huvi, kuna nende koloriit tundub meile magusana ja igavana. Igatahes M-i kodumaine ainestik, hoolimata tagasihoidlikust värvingust, on meile vastuvõetavam tema Šveitsi ainestikku käsitlevatest maaliteostest. M-i tööde üle puudub ligem ülevaade nende laialivalgumise tõttu. Sumuti on eluloolised andmed selle kunstniku kohta fragmentaarse ilmega. Maibach suri Simferopolis jaanuaris 1889. a., viibides Krimmis oma sõbra Köleri ülesandel.

Rudolf Berendhoff

Selle äärmisaegse kunstniku nimi on unarusest esile kerkinud alles viimasel ajal. Meil on teada üksnes tema sünniaasta — 1827. Sünnikohaks kunstnikule on Tallinna lähedus. Teada on tema kokkupuutumine Köleriga Peterburis, kus Berendhoff kuulus selleaegse isamaaliselt meelestatud rühmkonda, kes oli koondunud Köleri ümber. B-i töödest on säilinud õlimaal, mis kujutab rahvarõivais „Eesti pruuti". Kõnesolev maaliteos on tähelepanuväärivõnnestunud käsitluse ja läbitöötatud koloriidi tõttu. Maal asub Eesti Rahva Muuseumis.

Viimasel ajal on selgunud mõned B-i joonised Janseni-aegse „Eesti Postimehe" pealkirja kaunistustena, mida puusse lõikas ksülograaf E. M. Jakobson. B-i teoste tunnusena esineb kõnesolevatel joonistustel monogramm „RB". Veel on teada B-it pletistliku ilmega litograafilisi lehti eesti- ja saksakeelse tekstiga. On mõeldav, et Berendhoff tegutses Peterburis litograafina.

Johann Gottfried Exner

19. VI 1791 — 17. X 1874.

J. G. Exner, ametalalt puulõikur, oli pärit Paidest. Hiljem asus tema Tallinna, kus 1821. a. võetakse vastu selle linna kodanikuks. Olemasolevatel andmetel, mis annavad küllaltki selget ülevaadet E-ri tegevusest Tallinnas, nähtub, et tema tegevus siin areneb, mitmekesistub ja saavutab tunnustuse 1820. a. Oleviste kiriku ülesehitamisel toimuvate sisekaunistamise tööde teostamisel.

Valmistades Tallinnas töötamise algul puust nikerdatud aknaeesriiete kandeliiste, nõudekohaselt neid hõbetades ja kullates, laiendab E. hiljem oma tegevust ja valmistab uusi tarbeesemeid puust, nagu kroonlühtreid, lampette, portreeraame ja igasugu teisi töid, mis otseselt on seotud puunikerdamise alaga.

Oleviste kiriku taasülesehitamisel, mille sisekaunistamise töid juhib kunstnik F. L. v. Maydell, tisandub E-ri tegevuselo uus ala, nimelt kiviraiumine. E. teostas Oleviste kiriku altariga seoses oleva kivitöö. Materjaliks on kodumaa lubjakivi, tuntud marmori nime all, mis läbitöötatult omandab kunstipärase ilme. E-lt on veel valmistatud Oleviste kiriku akende raamistik Saaremaa marmorist ja Breemeni kabeli uksekaunistised puunikerduste näol. E-ri töökoda valmistab lubjakivist veel tarbeesemeid, nagu aiaposte ning sambaid. Kõnesolevaid aiaposte kasutati Keila-Joal, kus need keiser Nikolai I tähelepanu äratasid. Selle tähelepanu tulemusena avaneb võimalus E-l leida oma töökoja saadustele Peterburis turgu.

Kuna Oleviste kiriku kaunistamistööd äratasid seltskonnas laialdast tähelepanu, selgus tänu sellele asjaolule nende tööde tehnilise teostaja eesti soost päritolu. E-lt on säilinud Eesti Kunstimuuseumi kogudes skulptuurteos, mis arvatavasti kujutab üht jüngrit, võimalik, et apostel Peetrust. See väikesemõõtmeline kipsist skulptuur kujutab mõtisklejat, vanemais elnaastais lihtsat meest. Peale on antud kallakasend, laupa kataval sügavad kortsud ja suu on kõneluseks avatud. Kunstnik on käsitanud hetke, kus ollakse küsimuse lahendamise ootel. Kõnesolevas teoses esinevad iseloomujooned on skulptorilt veenvalt edasi antud ja kogu tehnilises käsitluses avaldub küllalt selgelt meistri kunstimeel ja oskuslik võime.

Al. Tassa

Bolshevike propaganda järjekordne sissekukkumine

Meie oleme harjunud sellega, et teiselpool rinnet viibivad bolshevistlikud isamaareetjad tavatsevad oma Moskva isandate käsul meid üle külvata kõikvõimaliku sõimu, vale ja ähvarduste rahega, millega nad nähtavasti püüavad oma punaste leivaisandate ees õigustada oma olemasolu. Samuti sunnivad kuklalasu ähvardusel ka neid ausaid eestlasi, kes viidi omal ajal N. Liitu, esinema nende valede propaganda huvides.

Need valed, mida nõukogude raadiosaatjad püüavad levitada siiapoole rinnet, on sageli nivõrd jaburad või saamatud, et tavalisel mõistlikul inimesel on lihtsalt raske kujutella ja mõista, et üldse on võimalik midagi taolist valmis fabritseerida.

Õieti ei tohiks see meid aga üllatada, kuna me teame, et bolshevistlikule ajule üksi rumalus ei ole küllalt suur ja kogu bolshevistliku riigikorra üheks lahutamatuks osaks on vale, mis on välja kujundatud täielikuks süsteemiks, ilma milleta ei tule toime isegi nõukogude diplomaatia, kõnelemata siis veel sisemisest või välisest propagandast.

Kuna aga vale on bolshevistliku reziimi juures kujunenud süsteemiks, siis võib pahatihti juhtuda, et kõrvalseisja või see, kellele see vale on määratud, avastab kohe selle bolshevistliku vale lühikesed jalad".

Nii oli hiljuti üks meie tuntud kunstnik, kes mobilisatsiooni nime all viidi N. Liitu, sunnitud nõukogude raadios ette lugema „kõne", kus taaskordselt paljastus nõukogude propagandaaparatuuri kergemeelne ja jultunud valetamine.

Selles raadiosaates pidi too meie üldiselt tuntud kunstnik ette lugema kirjutise, kus tema nimel seletatakse, et pärast kahe aasta jooksul saadud kogemusi, võib ta üteida, et Nõukogude Liit on andnud kunstnikele kõik, mis üldse oli võimalik. Edasi rõhutatakse selles raadiosaates, et võitlus vahva Eesti eest käib edasi ja säälsel elanikkonnal tuleb veel üle elada palju raskeid tunde. Ka pommirünnakut Tallinnale meenutatakse selles saates ja öeldakse selle kohta, et Nõukogude Liidu abiga(!) ehitatakse „Estonia" teater jälle üles. Ei unustata ka rõhutamast, et eesti rahva pühaks kohuseks on Eesti vabastada sakslasist ja et kellelgi ei ole tarvis karta midagi haiba Nõukogude Eesti seadusliku valitsuse(!) poolt, kuna eesti rahvas olevat ju Nõukogude Liidu sõber ja liitlane.

Sellane on lühidalt selle ettekande sisu, millele nagu kinnituseks olevat alla kirjutanud terve rida meie nimekaid kunstnikke, kes bolshevike poolt suudkorras küüditati Nõukogude Liitu. Meil ei ole kahjuks võimalik kontrollida, milliste survevahenditega need allkirjad pressiti välja noilt eesti kunstnikelt, kes viibivad kaugel oma kodumaalt, või kas nad üldse teavad nende nime kasutamisest, või kas isegi kõik nood kunstnikud veel elavadki. Sest kogu selles allkirjade loos paneb meid kõvasti kahtlema ja pääd raputama asjaolu, et teiste nimede hulgas on ära toodud ka „viiulikunstnik Avasalu nimi. Tegelikult aga viiulikunstnik Avasalu töötab praegu õppejõuna Tartu kõrgemas muusikakoolis ja ei ole kunagi N. Liitu sattunud. 1941. a. suvel ta võitles koguni metsavennana ja võttis omakaitselasena osa võitlusist Tartu vabastamiseks bolshevike ikkest ja ka järgnevast võitlustegevusest kuni Narva vabastamiseni.

Kuidas üks lihast ja luust inimene võib korraga olla kahes kohas, sellele võib vastust anda ainult teosoofis või siis ja nähtavasti palju edukamalt nõukogude valedest hiilgav propaganda, mis on järjekordselt baledasti sisse kukkunud.

Koos selle looga võiks üldse meenutada milliseiks trikkideks ja milliste otse kujuteldamatute vastuoksuste lavastamiseks on valmis nõukogude propaganda. Sellest pole mitte kaua aega tagasi, kui eesti bolshevistlike isamaareetjate „presiidiumi" esimees Vares esines nõukogude raadios kõnega, kus ta rääkis eesti rahvusvärvide tähtsusest(!) ja väitis, et eesti rahvuslipu õnnistamine võitluseks „vabastava punaarmee" vastu olevat „meie lipu teotamine" ning kõige õelam isamaa reetmine. Ning selle lõpul mängiti veel „Eestimaa mu isamaa". Kui bolshevik Vares-Barbarus kõneleb „meie rahvuslipust", siis kutsub see kõigis ausais eestlasis välja põlastuse ja jälkusetunde, sest me pole veel unustanud seda traagilist hetke oma lähimast ajaloost, millal nendesamade bolshevistlike Moskva sulaste hääkskiitusel juudipoiss Gutkin rebis maha meie sini-must-valge lipu Pika Hermani tornist. Ning tuletagu toosama Vares meelde seda päeva, millal bolshevike poolt lavastatud rongkäigul tema oma silma all RO mehed ja teised meie rahva äraandjad Pikal tänaval rebisid puruks eesti lipu, kuna aga need, kes lipu kaitseks välja astusid, kadusid igaveseks Eestis alles tegevusse astunud NKVD keldreisse.

Teiste rahvaste ülistamiseks bolshevikel üksi vahend ei ole liiga halb. Nad opereerivad valega ja pettusega, kui on tarvis siis võtavad rahvuslikud noodid peale. Võibolla sellised võtted leiavad uskujaid kuskil ülemere, kuid meie teame, mis kõik selle taga peitub.

P. A.

Estonia teatrihoone taasülesehitamise komisjon oli koos

Eesti Omavalitsuse juhi poolt määrati komisjon Estonia teatrimaja taasülesehitamise küsimuste esialgseks lahendamiseks. Hiljem moodustati Eesti Omavalitsuse juhi määramisel laiaulatuslikum komisjon Estonia taasülesehitamise võimaluste üksikasjalikumalt läbikaalumiseks ning vastavate sammude astumiseks. Sellesse komisjoni kuuluvad — tehnika direktor Radik, A. Särev, H. Kompus, E. Einer, P. Olak, E. Anderson, E. Muttikas, prof. J. Vasar, V. Vöölmann, Fr. Wendach, A. Kotli, Ed. Habermann ja A. Komendant.

Et juhtida selle komisjoni tööd ning ühtlustada ülesandeid, selleks on moodustatud eelnimetatud komisjonist neljalikmeline juhatus initsiatiivgrupina tehnikadirektor Radiku juhtimisel. Teisteks juhatusliikmeteks on A. Särev, E. Muttikas ja A. Kotli.

12. aprillil toimus komisjoni kokkutulek, kus olid pikemalt arutusel üldise töökava koostamise küsimused. Üksikasjalik töökava koostamine tehti ülesandeks osale komisjoni liikmetest, kes peavad selle esitama juba kõige lähemal ajal. Ühtlasi koostati üldised juhtnöörid varemete koristamiseks ja katmiseks ilmastiku mõjutuste vastu. Samuti otsustati üksmeelselt komisjoni koosseisu täiendada Tallinna linnavalitsuse esindajaga.

Praegu on tund, kus iga eesti mees ja naine, kas relvaga või ilma, peab teadma oma kohust.

Sisedirektori määramisi Õhukaitseliidu alal

Sisedirektor määras arvates 15. aprillist 1944. a. kuni Õhukaitseliidu juhataja instituudi väljakujunemiseni Õhukaitseliidu Tallinna kohtkonna juhatajaks Tallinna linna tuletõrje ja õhukaitse juhataja mag. chem. Elmar Umblia, pannes tema peale ühtlasi Õhukaitseliidu juhataja kohusetäitmise kuni korralduseni.

Õhukaitseliidu Tartu kohtkonna juhatajaks Tartu linna õhukaitse juhi sõjaväelendur-kapten Valter Loigu.

Õhukaitseliidu Pärnu kohtkonna juhatajaks Pärnu linnapea majandusteadlase Voldemar Ernesaksa'a.

Karl Viitol †

Mitu puhku võisime lehe kuulutusküljelt lugeda Karl Viitoli otsimiskuulutust. Lõpuks neil päevil selgus, et Karl Viitolit teleb otsida sealt, kuhu on hävinud nii palju Eesti väärtuslikke inimesi meie kannatuste aastail.

Pommitusrünnak Tallinnale ei röövinud meil mitte ainult teatrihooneid ja teatriinimeste kogu vara ning kutsetegevuslikud vahendid, vaid ka teatriinimesi, nende seas teeneterikka ja täies elu- ning kunstijõus viibiva ooperilaulja Karl Viitoli.

Karl Viitol hukkus nii julmal kombel, et tema kutse- ning tegevuskaaslased ei saanud osutada ta korjusele viimasetki kurbust ja au. Ta maeti teadmatult, tulehaavadesse surnuna.

Nii sageli on Karl Viitol ühes kaaslastega seisnud auvalves Estonia Kontsertsaalis ühe, teise ning mitmenda lahkunud estoonlase puusärgi juures, viimase austaval läkitamisel inimese lõplikule teekonnale. Karl Viitol oleks kord ise ka nii ilusasti maetud, kui ta kord väsinud kunstnikuna oleks oma elutöö lõpul pannud käed risti rinnale ja teinud oma viimse vahepeatuse Estonia Kontsertsaalis lillede ja küünaldega ehitud katafalgil, keset auvalvavaid kurbi seltsimehi.

Kuid Karl Viitol jäi sellest pidulikkusest ilma — kahekordsel põhjusel: ta kadus tundmatuna tulest rüüstatud surmalesaikujana ja tema Estoniat ennast ühes kontsertsaaliga ei olnudki enam.

Ja ta rööviti meilt enneaegu. Nii vana kui oli meie kutseline ooper, nii kaua oleme näinud ja kuulnud Karl Viitolit. Oleme lasknud end taluda helide ülendavasse valda ta mehisest-pehmest baritonist. Ja oleme jälginud mõnuga ta elavat, ulatuslikku, loomulikult kulgevat mängu ja ta väga tihedat lõbusat näitlemist ta koomilistes osades.

AMETLIKUD TEATED

TEADAANNE

25. aprillil 1944. a. kell 16.00 toimub Paides, Pärnu tn. nr. 55 (Rahvamajas) Riigitööteenistusse värbamise koosolek.

Härra riigikomissari korraldusel RKO III—18. XII 43. a. kohaselt saadetakse kõigile 1927. a. sündinud noortele meestele, kaasa arvatud ka evakueeritud, kes elavad Paide linnas, kutse ilmuda sellele koosolekule.

Sellel koosolekul antakse selgitust Riigitööteenistu-se astumise mõtte ja otstarbe üle. Ilmumine on seetõitu kohustuslik. Korralduse mittetäitmine on karistatav.

Koosolekule ilmudes on vajalik järgmiste dokumentide kaasavõtmine:

a) isikutunnistus
b) koolitunnistused
c) tööraamat ja tõendid praeguselt töökohalt.

Paides, 17. IV 1944. a.

Paide Linnavalitsus.

TEADAANNE

Paide Linna Lasteaed on avatud arvates 21. aprillist s. a. Tegevus jätkub osaa senistest ruumidest, sisseküik hoovist. Ruumipuudusel palun registreerida ainult neil lastel, keliede vanemad on töös. Samas võtan vastu laste söögiraha, mis lasteaia sulgemise puhul jäid õiendamata.

Lasteaia juhataja.

Hoiatus

Järvamaal on esinenud juhtumeid, kus on teostatud kalapüüki lõhkeainetega, ahingutega ja teiste keelatud püügiviisidega, nagu terve jõe sulgemise teel võrkudega ja tiibmõrdadega.

Kalaaktsiooni Järvamaa Allstaap teatab käesolevaga, et iga keelatud püügiriistadega ja abinõudega kalapüüdja võetakse seadusliku vastutusele.

Ilusaimas nooruses kutsuti meilt ootamatult meie asendamatu armas poeg ja vend

Johannes Rõuk

sünd. 11. apr. 1920.
surn. 16. apr. 1944.

Lohutamatus leinas: **vanemad, õde, onud ja tädi perekondadega. Netty.**

Viimsesse puhkepaika sängitamine 23. aprillil kl. 13 Türi surnuaial.

Avaldame oma suurimat tänu

kõigile sõbrale ja tuttavaile, kes saatsid meie armast ema

ALIINE TREUMANN'i

16. apr. s. a. tema viimsele puhkepaigale, Reopalu kalmistule. Eriti palume vastu võtta meie südamlikku tänu Paide Vab. Tul. orkestri liikmeid eesotsas hra Sihvart'iga

Leinajad tütred

Kes annaks MESILASTELE SUHKRUT (võib ka üksikud kg. olla), saab vastu mett. Teatada Väätsa pag. pk. 3.

Vähemasse talu vajatakse kohe pikemaks ajaks MEESPÕLLUTÖÖLIST, soovitav ka puutöö tundmine. Töölevõtmine Paide tööameti kaudu.

Uued valged kõrge kontsaga KINGAD nr. 36 vahetada tänavkingade nr. 37 või 38 vastu. Teateid saab Paidest, Uus tn. 2—1.

Soovin vahetada normiks kõlbuliku lehma noorema lüpsilehma vastu. Teatada elt. „lüpsilehm".

Järva Maahaigla vajab iseseisvat-remondivõimelist AUTOJUHTI sanitaarsesse teenistusse. Avaldused suunata Järva Maahaigla juhatajale, isiklik ilmumine soovitav. Tööle palkamine Tööameti kaudu. Järva Maahaigla juhataja.

Eesti Hol. Friisi karja sugulavast LEHMVASIKAS ära anda. Hind Rm. 100—. Teatada M. Põlts'ule, Kareda p.ag. Viisu k.

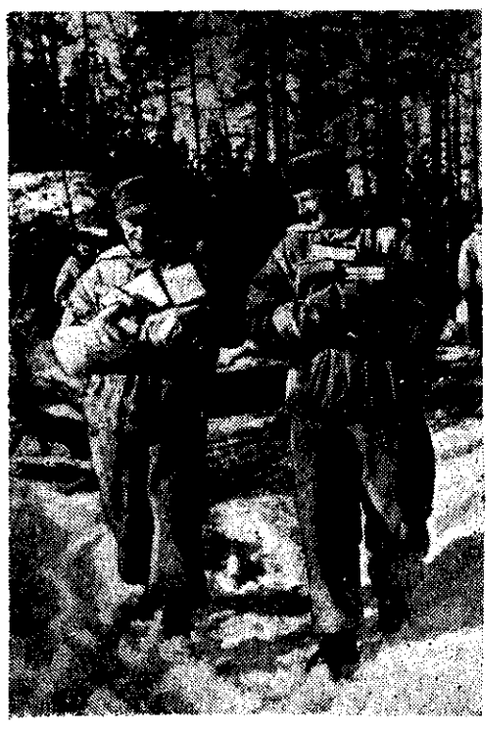

Nad suudavad taas naeratada! Raskete tõrjevõitluste järele Narva juures lasi diviisikomandör anda kõigile grenaderidele lisaportsjoni napsi, sigarette, sigareid ja šokolaadi. (PK.-sõjak. Mutherr. Wb.)